

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa,

Adam Bodnar

VII.501.68.2018.AT

**Pani
Anna Zalewska
Minister Edukacji Narodowej**

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi od rodziców uczniów, którzy zgłaszają problem nadmiernego obciążania uczniów pracami domowymi. Skarżący twierdzą, że ich dzieci czują się przemęczone i zniechęcone do zajęć szkolnych. Z uwagi na brak wolnego czasu nie mogą dostatecznie wypocząć oraz rozwijać swoich pasji. Oburzenie wyrażają także rodzice zmuszeni do poświęcania czasu wolnego na pomoc dzieciom w nadrabianiu zaległości lub pracą nad materiałem, który nie został w sposób wystarczający wytłumaczony na lekcjach. Zakłóca to ich życie rodzinne, utrudnia podejmowanie innych wspólnych aktywności i uniemożliwia odpoczynek. Sprawa dotyczy więc realizacji z jednej strony prawa do nauki, wyrażonego w art. 70 Konstytucji RP oraz prawa do ochrony życia prywatnego i rodzinnego, określonego w art. 47 Konstytucji RP, z drugiej.

Rzecznik Praw Obywatelskich stoi na stanowisku, że nieuzasadnione jest twierdzenie, że zadawanie prac domowych jest sprzeczne z prawem. Ma ono długą tradycję w polskim systemie oświaty. W świadomości wielu nauczycieli, rodziców i uczniów istnieje głębokie przekonanie, że zadawanie pracy domowej, a następnie jej sprawdzanie, jest wyrazem troski szkoły o rozwój ucznia i dobre przygotowanie do czekających go egzaminów. Całkowita rezygnacja z zadań domowych mogłaby zachwiać przekonaniem o zaangażowaniu nauczycieli i wpłynęłaby niewątpliwie na

ocenę jakości nauczania w danej szkole. Warto także podkreślić prawo nauczyciela do wyboru najbardziej skutecznej metody nauczania.

W ostatnim czasie do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęło pytanie dotyczące wzoru oświadczenia woli rodziców dostępnego w Internecie, zwalniającego dzieci z obowiązku odrabiania prac domowych¹, o treści: „nie wyrażam zgody na dysponowanie przez nauczyciela lub jakiegokolwiek pracownika placówki oświatowej czasem pozaszkolnym mojego dziecka”. Jego autorzy przekonują, że zadawanie prac domowych przez nauczycieli jest bezprawne, ponieważ w ustawie z dnia 14 grudnia 2016 r. *Prawo oświatowe* (Dz. U. z 2018 r. poz. 996 ze zm.) nie ma wyraźnych przepisów dających nauczycielom uprawnienia do dysponowania czasem uczniów po zajęciach szkolnych. Stawiany jest zarzut naruszenia swobód obywatelskich gwarantowanych przez Konstytucję RP. Zwraca się także uwagę na możliwość naruszenia praw wynikających z art. 31 Konwencji o prawach dziecka z dnia 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 120 poz. 526 ze zm.):

1. Państwa-Strony uznają prawo dziecka do wypoczynku i czasu wolnego, do uczestniczenia w zabawach i zajęciach rekreacyjnych, stosownych do wieku dziecka, oraz do nieskrępowanego uczestniczenia w życiu kulturalnym i artystycznym.

2. Państwa-Strony będą przestrzegały oraz popierały prawo dziecka do wszechstronnego uczestnictwa w życiu kulturalnym i artystycznym oraz będą sprzyjały tworzeniu właściwych i równych sposobności dla działalności kulturalnej, artystycznej, rekreacyjnej oraz w zakresie wykorzystania czasu wolnego.

Zgodnie z art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta nauczyciela (Dz. U. z 2018r. poz. 967 ze zm.): *Nauczyciel w realizacji programu nauczania ma prawo do swobody stosowania takich metod nauczania i wychowania, jakie uważa za najwłaściwsze spośród uznanych przez współczesne nauki pedagogiczne, oraz do wyboru spośród zatwierdzonych do użytku szkolnego podręczników i innych pomocy naukowych.* Ponadto, szkoła na podstawie art. 99 ustawy *Prawo oświatowe* ma prawo nakładać obowiązki na ucznia w statucie szkoły. Jednakże brak nadzoru w tym zakresie może prowadzić do podejmowania przez rodziców indywidualnych działań, które mogą przynieść negatywne

---

¹ <http://www.edziecko.pl/Junior/7,160035,24165294,prace-domowe-to-naruszenie-swobod-obywatelskich.html>

skutki dla całości systemu oświaty. Przykładem mogą być wspomniane powyżej oświadczenia woli. Składanie przez rodziców oświadczeń o tej treści może prowadzić do konfliktów między nauczycielami a rodzicami, podważania wiary w dobrą wolę nauczyciela i braku zaufania uczniów do władz szkolnych. Należy zauważyć, że brak konkretnych wytycznych dotyczących zadawania prac domowych stawia nauczycieli w trudnym położeniu, gdyż muszą oni zrealizować podstawę programową z danego przedmiotu oraz sprostać oczekiwaniom uczniów i ich rodziców, żądających wysokich wyników w nauce i dobrego przygotowania do przyszłych egzaminów. Nauczyciele zdają sobie sprawę z konieczności indywidualnego podejścia do potrzeb i umiejętności ucznia, ale często nie są w stanie w pełni kontrolować obciążenia pracą domową z innych przedmiotów, lub też otrzymują niejednoznaczne sygnały od uczniów w kwestii ich potrzeb. Problem przemęczenia uczniów może mieć również związek ze zbyt obszerną podstawą programową oraz nauką w systemie dwuzmianowym i kończeniem zajęć o późnej godzinie.

Rzecznik Praw Obywatelskich zapoznał się z wystąpieniami generalnymi Rzecznika Praw Dziecka, Pana Marka Michalaka, skierowanymi do Pani Minister w dniach 22 marca 2017 r. oraz 4 października 2017 r w sprawie nadmiaru zadawanych dzieciom prac domowych. W pierwszym wystąpieniu Rzecznik Praw Dziecka zwracał uwagę na zagadnienia nadmiernej ingerencji szkoły w sferę życia prywatnego uczniów i ich rodzin oraz naruszania przepisu art. 31 Konwencji o prawach dziecka. Prosił także o analizę problemu oraz rozważenie możliwości włączenia zagadnienia zmniejszenia obciążenia uczniów pracami domowymi do Planu Nadzoru Pedagogicznego na kolejny rok szkolny.

Rzecznik Praw Dziecka podkreślał, że ilość zadawanych prac domowych często powoduje, że dzieci i młodzież mają ograniczoną możliwość aktywnego uczestniczenia w życiu rodzinnym, w tym kultywowania tradycji wspólnego spędzania czasu z rodzicami i rodzeństwem, a także wywiązywania się z obowiązków domowych, które również odgrywają istotną funkcję wychowawczą. Ponadto, RPD powołał się na badania przeprowadzone przez Instytut Badań Edukacyjnych². Ich autorzy dowodzą, że zadawanie prac domowych nie przyczynia się do wzrostu efektywności nauczania. Co więcej,

---

² Roman Dolata, Paweł Grygiel, Dorota M. Jankowska, Ewelina Jamutowska, Aleksandra Jasińska-Maciążek, Maciej Karwowski, Michał Modzelewski, Jolanta Pisarek, *Szkolne pytania. Wyniki badań nad efektywnością nauczania w klasach IV-VI*, Warszawa 2015: Instytut Badań Edukacyjnych.

nadmierne obciążanie nimi może w niektórych sytuacjach skutkować spadkiem możliwości edukacyjnych uczniów oraz przyczynić się do powiększania różnic między uczniami o różnym statusie społeczno-ekonomicznym.

W kolejnym wystąpieniu generalnym Rzecznik Praw Dziecka przypomniał, że zapewnienie standardów działań szkoły w tym zakresie spoczywa przede wszystkim na nadzorze pedagogicznym i nie można przerzucać na rodziców odpowiedzialności za jakość edukacji. Zaproponował powołanie zespołu z udziałem ekspertów z zakresu pedagogiki i psychologii dziecięcej, którego celem będzie opracowanie minimalnych standardów w zakresie zadawania uczniom prac domowych, w tym dopuszczalnego obciążania uczniów takim obowiązkiem oraz objęcia nadzorem pedagogicznym realizacji tego zadania przez szkoły.

Ogromne zaniepokojenie Rzecznika Praw Obywatelskich budzi nastawienie polskich uczniów do szkół. Z raportu z badania TIMSS z 2015 r. wynika, że mimo sukcesów w nauce, uczniowie w Polsce raczej nie lubią szkoły i nie wierzą we własne możliwości. W rankingu pozytywnego nastawienia wobec szkoły polscy uczniowie znaleźli się dopiero na 46. miejscu – tylko o trzy miejsca wyższym od japońskich, ostatnich na liście. W Europie są na samym końcu, wraz z Francuzami i Czechami³.

Z uwagi na powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich podziela stanowisko Rzecznika Praw Dziecka w kwestii potrzeby przyjrzenia się efektom zadawania prac domowych w świetle najnowszych badań pedagogicznych. Dlatego, działając na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2018 r. poz. 2179) zwracam się do Pani Minister z wnioskiem o podjęcie działań w tej sprawie. Proszę o poinformowanie mnie o zajęтым stanowisku.

Do wiadomości:

Pan Mikołaj Pawlak

Rzecznik Praw Dziecka

---

³ Materiał prasowy z badania TIMSS 2015 r., <http://www.ibe.edu.pl/pl/projekty-miedzynarodowe/timss-2019>